

se spremeni v mešiček ali bubo, in iz bube ali mešička vstane metulj, muha ali žižek, ki pa le toliko časa živi, da zopet novo zalego nanese, kar pri enih celo kratek čas terpi, pri nekterih dalje. Mergolinci spadajo v več verst; vodne mušice se štejejo v versto tistih, ki imajo prezorne mrežaste habice ali perutnice (Netzflügler). Že Hacquet, marljivi naš naravoslovec, je pisal od te prečudne živalice v Ložu, in tisto, kar bivši učitelj ljubljanskih ljudskih šol — gosp. Fr. Huber v hvale vrednih natoroznanskih bukvah „Handbuch der Naturgeschichte für die reifere Jugend“, Salzburg 1837 na strani 162. od enodnevnice pravi: „da na Koroškem ob potoku Latz se jih nahaja toliko, da jih kmetje večkrat po 20 voz na leto na polje zvozi“ („in Kärnthen werden sie am Bache Latz so häufig getroffen, dass die Bauersleute oft zu 20 Karren von ihnen im Jahre als Dünger auf die Felder verführen können“), bi utegnili berž ko ne zapopadati krajnske enodnevnice iz Loža, ker to je že stara navada, da Krajnsko velja za Koroško.

Po vsem tem pa čujmo sedaj, kaj gosp. prof. Konšek v ljubljanskem nemškem časniku, kamor je gosp. Janžičev popis iz „Novice“ predstavil, zanimivega o vodnih muhah piše, rekoč:

„Naj imenitnejše pri tej živalici je pač to, da nič kaj pravega gobčika nima, čeravno se je že rastla v popolnoma muho. Stvarnik je tem živalim tako kratko življenje določil, da tistih par ur, dokler po zraku rojijo, res ne potrebujejo gobca za kaj jesti; ure njih življenja jim tako hitro tekó, da s samim tem imajo dosti opraviti, da za svoj zarod skerbé. Ko so te živali muhe postale, živé večidel le en dan ali celo le malo ur; nektare plemena še solnca ne vidijo: prerodivši se zvečer v muhe, poginejo ponoči, da drugo jutro solnce že seje na njih mrtve truplice. Dokler živé, mergolijo v eno mer v zraku gori in doli, in zmiraj navpik. One spuščajo po 800 svojih jajčic v majhnih kepcah v vodo. Je tako cilj in konec njih življenja dosežen, one in oni, kakor da bi prav gosto sneg šel, cepajo v vodo, nad katero so se malo pred še le vzdignile. Na milijone jih plava sedaj mrtvih po vodi, požrešnim šukam, okúnom, postervam in drugim ribam v žertje. Pa kaj premorejo ribe, naj so še take požrešnice, proti neštevilni množini te živali! Mervinci obvisijo na germovji ob bregovih; kup za kupom se jih dela in kmali gnjiti začno, — od tod tudi nemško ime „Ufer-aas“, „brežka mervina“; — pametni gospodarji jih spravljajo na polje, ker mušičjak ta je dober gnoj“.

„Že v starodavnih časih so bile te mušice znane; Aristotel, Plini in Aelian so jih poznali in zavoljo kratkega njih življenja so jih zvali „Ephemeron“, „Hemerobius“, „Diaria“ — po našem enodnevnice“.

Kolikor kraje pa je življenje te živali v podobi muhe, toliko dalje je, dokler je červ; živé namreč v červiči podobi po 2 in 3 leta. Jajčika, ki jih je ona spustila v vodo, padejo počasi na tla in ondi se izvalé iz njih čisto drobni červiči s šesterimi nožicami. Tù na dnu bistrih vodá sedaj živé dihaajoči skozi ušesa kakor ribe, si napravljajo po kaluži različne poti in se redé od drobnih vodnih živalic, ktere jim po vertincu, ki ga v vodi po gibanji svojih ušes napravljajo, skozi kalužne kanale dohajajo v njih žrelice. V tem pa, ko one pojedajo mnogoteri vodni merčes, so one same pojedina mrenam, karpom in drugim ribam. — Ščasoma se iz podobe červa premené v podobo mešička ali nimfe, kterim se kmali pozná, da bojo dobile perutice. Ko se je približal čas, da bojo iz mešičkov izferfrale mušice, plavajo verh vode. Sedaj počí mešiček na herbtu, in pred ko mi roko slečemo iz rokavov, se zleví muha in oprostí život, perutnice, noge in zadnji konec mešička, ki ostane v vodi. Posebno čudno pa je, da nektare plemena vodnih muh berž po poslednjem levenji leté na kak kraj, kamor se usedejo, se s krempljici zasačijo in še enkrat levé, perutno mrenico narobe obrnivši, kakor mi včasih obrnemo rokavico“.

„Le v vodah, ki počasi tekó in so na dnu kalužane, se nahaja obilo teh mušic. Rade so v spodnji Donavi in vseh rekah, ki se iztekajo v černo morje. Vendar tudi v drugih vodah se nahajajo; Savína pri Celji teče hitro in nikjer ni na dnu kalužna, vendar sem jih 14. avgusta 1853. leta vse černo vidil in sicer tistih, ki se imenujejo repata enodnevnica (langgeschwänzte Eintagsfliege, palingenia longicauda). Ne pred ne pozneje jih nisem vidil toliko“.

Za popotnico naši šolski mladini ob šolskih praznikih.

Blizo so jesenski šolski prazniki. Vémo, da naši mladenci radi zapusté soparico in prah šumečih mest in da veselega serca hité pod prijazno lipo svojega doma. Lahke so mladenca noge, lahka mu sapa, veselo mu serce; če tudi po Vodnikovi „ni žvenka ne cvenka, se vendar ne boji nič, ker živi brez plenka o petji ko tič“. Veselo petje pospešuje mu potovanje čez planine in doline.

Ves svet je lep, povsod zamoremo mnogo zanimivega viditi in mnogo hasnovitega se učiti, tedaj ni samo prijetno, tudi dobro je, po svetu se ozreti; prva vendarle naj bode vsakemu mila njegova domovina.

Tma zakriva prihodnost mladenčevo; kamo ga bode osoda peljala, kdo vé? Vémo pa, da Slovenec deleč pride. Oddaljeni od drage hiše očetove, da bi premalo čisljane domovine prehitro ne pozabili, je treba, da jo prav poznamo. Čeravno je slovenska zemlja majhna, najdeš vendar v nji mnogo mnogo zanimivega, česar zastonj deleč po širokem svetu išeš. Redko kje je Stvarnik tolikanj mičnega, imenitnega pa tudi velikanskega zedinil, kakor na Slovenskem, hodi že na to ali uno stran iskaje znamenitosti na planem ali na visokih gorah, na prijaznih jezerih ali pod zemljo v osereči narave. Veliko je že najdenega, mnogo zakladov je že odprtih po verlem prizadevanji iskrenih domorodcov pa tudi marljivih ptujcev, — vendar še je marsikaj odkriti, še je marsikaj nabirati, naj spada v naravoslovje, v zgodovino, narodoslovje in običaje domače; še marsikaka narodna pesmica, marsikaka narodna prislovica čaka na Kolomba, ki jo ima najti in priobčiti občinstvu. Kakor nalašč, se mi zdí, so za svoj narod vsi uneti Levičnik in drugi s svojimi potopisi vabili mladino, naj potuje, kakor oni, po domovini in si nabira v torbico svojo kar koli najde znamenitega, da se čedalje bolj spozna domovina naša in da vémo, kaj imamo. Ako „Cicero pro domu sua“ sklenem te verstice z vabilom, naj noben popotnik zanemari gorenske strani na Krajnskem, naj mi nihče tega ne zameri — obljubim mu, da se kesal ne bo *). — c.

*) Ko je letos škof v Briksnu umerl, so „Novice“ opomnile, da so škofje iz Briksna v Tirolih posestniki Blejskega grada. V kratkem, ker bi morebiti koga mikalo vediti, povém, da so vladarji Nemčije nekđaj podarili grajšino in posestva njene škofom v Briksnu. Priča so nam sledeči spisi: I. novem rint omnes nostri fideles . . . qualiter nos pro remedio animae . . . per interventum venerabilis Sabiniensis Episcopi Albovini quoddam nostri juris Praedium quod dicitur Veldes situm in Pago Creina nominato in comitatu Watilonis eidem Venerabili Episc. Albovino . . . suis Successoribus in proprium jus tradidimus cum omnibus suis pertinentiis etc. Signum Henrici (II.) Regis invictissimi etc. Data III. Idus Aprilis a. MIII. — II. Hainricus divina ordinante providentia Rex Castellum Veldes vocatum, regalesque mansos XXX in pago Creina in Comitatu Udalrici sitos: videlicet inter duos fluvios majoris et minoris Sovva per hanc nostram paginam potenti manu concedimus Adalberoni Episc. s. Ecc. Sabionensis Data XI. Kal. Junii MXI. — Ti okrajšano prepisani in drugi rokopisi enacega zapopadka se nahajajo v arhivu Blejskega grada in tudi v „Beiträge zur Geschichte der bischöflichen Kirche Säben und Bräsen in Tirol“ von Sinnacher II. Band. Sinnacher III. C. I. Heft. ima tudi pismo od leta 1120. 31. oktobra, po kterem je bil v Bohinu neki samostan ustanovljen. Pis.